

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტის განვითარების კონცეფცია

შესავალი

დღეისათვის აღარავისთვის წარმოადგენს სიახლეს უნივერსიტეტის მიმართ გამოთქმული ეპითეტები: „საქართველოსა და კავკასიაში პირველი უნივერსიტეტი“, „დედა-უნივერსიტეტი“, „მეცნიერების აკვანი“. თსუ-ს გააჩნია ჯანსაღი ამბიცია, იყოს ლიდერი საგანმანათლებლო-კვლევითი ცენტრი არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ რეგიონში და ღირსეული ადგილი ეკავოს მსოფლიო სამეცნიერო-საგანმანათლებლო სივრცეში. საიდუმლოს არ წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ საერთაშორისო სარეიტინგო სისტემაში თსუ-ს ლიდერ პოზიციაზე ყოფნას უმეტესად განაპირობებს ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტი, რომელიც აერთიანებს თანამედროვეობის გამოწვევების გამკლავებისათვის აუცილებელ სამეცნიერო მიმართულებებს, რომელთა შენარჩუნება და განვითარება ქვეყნის სტრატეგიულ ინტერესს წარმოადგენს. შესაბამისად, ფაკულტეტს ესაჭიროება კიდევ უფრო მეტი დაფასება და მხარდაჭერა როგორც თსუ ადმინისტრაციის, აგრეთვე ქვეყნის ხელისუფლების მხრიდან.

საუნივერსიტეტო ინსტიტუცია ეყრდნობა სამ ძირეულ ცნებას **სტუდენტი-პედაგოგი-მკვლევარი**, რომელთა ცალკ-ცალკე განხილვა ლიდერის პოზიციების გასამაგრებლად და მსოფლიო სივრცეში ღირსეული ადგილის დასაკავებლად წარმოუდგენელია. რა უნდა მისცეს უნივერსიტეტმა ამ სამეულს, რომ მიიღოს მაქსიმალური უკუგება?

სტუდენტი - სწავლების ყველა ეტაპზე, უნდა ჰქონდეს უმაღლესი განათლების საერთაშორისოდ აღიარებული სტანდარტების შესაბამისი განათლების მიღების საშუალება, აქტიურად ერთვებოდეს სამეცნიერო-პარაქტიკულ საქმიანობაში, მიეცეს შესაძლებლობა მონაწილეობა მიიღოს ქვეყნის სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებაში. **ყოველივე** ეს მოითხოვს საუნივერსიტეტო სივრცეში საერთაშორისო დარგობრივი მახასიათებლების მქონე საგანმანათლებლო პროგრამების არსებობას (ამის სიმწირეს ჩვენი ფაკულტეტი არ განიცდის). მნიშვნელოვანია სტუდენტს, სურვილის შემთხვევაში, ჰქონდეს წვდომა სხვა სასწავლო პროგრამების საგნებზე, როგორც ფაკულტეტის, ასევე თსუ-ს მაშტაბით. ამ პროცესის მხარდაჭერა უზრუნველყოფს კურსდამთავრებულთა თვალსაწიერის გაფართოებას, კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას და ხელს შეუწყობს შემდგომში მათ დასაქმებას.

ყველაფერი უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ სტუდენტმა დროის უდიდესი ნაწილი გაატაროს უნივერსიტეტის კედლებში, რისთვისაც საჭიროა შესაბამისი ინფრასტრუქტურა (ბიბლიოთეკები, კვების ობიექტები და რეკრეაციული ზონები, სპორტული დარბაზები), რომლითაც სტუდენტებთან ერთად ფაკულტეტის თანამშრომლებიც ისარგებლებენ. მრავალფეროვანი სტუდენტური კლუბები (სამეცნიერო, სპორტული და სხვა). ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია სტუდენტების ჩართულობა ფაკულტეტზე მიმდინარე პროცესებში, რათა მოხდეს მათი პროფესიული ცნობიერების დონის ამაღლება და სტუდენტური ცხოვრების გამრავალფეროვნება.

ფაკულტეტს გააჩნია პოტენციალი დარგთაშორისი სტუდენტური პროექტების განსახორციელებლად, რომლებიც ხელს შეუწყობს როგორც პრაქტიკული პროფესიული უნარების განვითარებას, ასევე ეგრეთწოდებულ „სტარტ აპ“ პროექტების შემუშავებისათვის

უნარების გამოუმუშავებას. მნიშვნელოვანია მგავსი აქტივობების მხარდაჭერა და პოპულარიზაცია არა მხოლოდ ფაკულტეტის, არამედ თსუ-ს მასშტაბით.

პედაგოგი - უნდა ჰქონდეს ადეკვატური სამუშაო გარემო და შესაძლებლობა პროფესიული განვითარებისათვის. მონაწილეობდეს მისი განათლების და კვალიფიკაციის შესაბამისი საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავება/განვითარება/განხორციელებაში. ჩემი აზრით, სრულად არაა გამოყენებული ფაკულტეტის სამეცნიერო დარგობრივი მრავალფეროვნების პოტენციალი (მცირედ არის წარმოდგენილი დარგთაშორისი დისციპლინები, რომ არაფერი ვთქვათ უშუალოდ დარგთაშორის სასწავლო პროგრამებზე).

ფუნდამენტური მიმართულების სასწავლო პროგრამები მთელს მსოფლიოში განიცდიან მსმენელთა სიმწირეს. უმეტეს შემთხვევაში მათი გადარჩენის გზას გამოყენებითი მიმართულების დარგობრივი პროგრამების (მაგ. გამოყენებითი ფიზიკა, გამოყენებითი მათემატიკა და ა.შ.) განხორციელება წარმოადგენს, რისი პოტენციალიც ფაკულტეტს უდავოდ გააჩნია.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის მიერ მხარდაჭერილი Erasmus+ და სხვა პროგრამებით ფაკულტეტის აკადემიურ პერსონალს აქვს პროფესიული განვითარების თეორიული საშუალება, ეს არაა საკმარისი რადგან საკონკურსო ადგილები მიმართულებების მიხედვით არასაკმარისად და არათანაბრადაა წარმოდგენილი. ამავდროულად, პანდემიამ ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა სასწავლო პროცესის წარმართვა არა მხოლოდ საქართველოსი არამედ მთელს მსოფლიოში. დისტანციურმა სწავლებამ ითამაშა როგორც უარყოფითი, ასევე დადებითი როლიც. უმნიშვნელოვანესია უარყოფითი გავლენის შედეგების მაქსიმალურად აღმოფხვრა და დადებითი ელემენტების სამომავლოდ დანერგვა. ცალკე პრობლემად რჩება თანამედროვე ტექნოლოგიების სწრაფ განვითარებასთან დაკავშირებული გამოწვევები, რომელიც მოითხოვს პედაგოგთა დამატებით მხარდაჭერას: თსუ-მ უნდა დახარჯოს გარკვეული მატერიალური რესურსი და უზრუნველყოს პედაგოგების პერიოდული გადამზადება/ტრენინგები დარგის მოთხოვნების შესაბამისად. რომ არ ვიყოთ მხოლოდ თსუ-ს „კეთილი ნების“ იმედზე, კომპიუტერული მეცნიერების დეპარტამენტის მიერ მოპოვებული ინფრასტრუქტურის საგრანტო პროექტის დაფინანსების ფარგლებში შეიქმნება სპეციალური ლაბორატორია ვიდეო სასწავლო მასალების მოსამზადებლად. ასევე იგეგმება შესაბამისი ტრენინგებიც.

პედაგოგთა სააუდიტორიო დატვირთვა და შრომის ანაზრაურება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია, არა მარტო ფაკულტეტზე, არამედ თსუ-ს მასშტაბით. თსუ-ს ადმინისტრაცია მუდმივად „წუხს“ მოწვეული პერსონალის დიდი რაოდენობის შესახებ. შესაძლებელია დაინერგოს მექანიზმი (თუნდაც ფაკულტეტის შიგნით), რომელიც ამ პრობლემას მეტნაკლებად მოაგვარებს - შეამცირებს მოწვეულ პედაგოგთა რაოდენობას, აკადემიური პერსონალის არასავალდებულო დატვირთვის ანაზრაურების ხარჯზე.

მკვლევარი - უნდა ჰქონდეს განათლების, კვალიფიკაციის და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი კვლევების წარმოების და სამეცნიერო დონის ამაღლების საშუალება სხვადასხვა სამეცნიერო-კვლევით და პრაქტიკულ საქმიანობაში მონაწილეობით, კვლევებში სტუდენტების და პედაგოგების ჩართვით, რაც უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ყველასათვის ხელმისაწვდომი მატერიალურ-ტექნიკური და ადმინისტრაციული რესურსებით. მაღალი დონის თანამედროვე ექსპერიმენტული კვლევის წარმოება მოითხოვს ძვირად ღირებულ ხელსაწყოებს და კვლევით მასალებს. რიგი ხელსაწყოები, გარდა იმისა, რომ ძვირად

ღირებულება, ექსპლუატაციის თვალსაზრისითაც მოითხოვს დანახარჯებს. თუ გავითვალისწინებთ იმ ფაქტს, რომ თსუ-ს ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტის მკვლევარები მეცნიერების გარკვეულ ქვედარგებში ერთადერთნი არიან ქვეყნის მასშტაბით, აუცილებელია საბაზო დაფინანსების არსებობა არა მხოლოდ საუნივერსიტეტო, არამედ სახელმწიფო დონეზეც. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საქართველოში გაქრება საბუნებისმეტყველო დარგებში დიდი ტრადიციების მქონე არაერთი სამეცნიერო სკოლა.

სტრუქტურული განახლება

თსუ-ს ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტის არსებული სტრუქტურა, ერთი შეხედვით, 2005 წელს მეცნიერებისა და განათლების რეფორმის ერთ-ერთ „წარმატებულ“ შედეგს წარმოადგენს. ფაკულტეტების გამსხვილებამ გამოიწვია რიგი მიმართულებების და სამეცნიერო სკოლების დაშლა/შერწყმა. ამ რეფორმის მოტივაცია - ადმინისტრაციული და მატერიალური რესურსების დაზოგვა - უარყოფითად აისახა მთელ რიგ პროცესებზე (თვითონ მოტივიც საკამათოა, რბილად რომ ვთქვათ). მიუხედავად ამისა მიმაჩნია, რომ ფაკულტეტზე სრულად არ არის გამოყენებული „კოჰაბიტაციის“ დადებითი მხარეები. ფაკულტეტის რეალური ავტონომიურობის პირობებში, არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით (როდესაც არსებობს 4 მიმართულების პროგრამული დაფინანსება), და ფუნდამენტური კვლევების საბაზო დაფინანსების არსებობით, შესაძლებელი იქნება არა მხოლოდ ძველი აკადემიური და სამეცნიერო სკოლების აღორძინება, არამედ ახლის ჩამოყალიბებაც (განსაკუთრებით დარგთაშორისის, რაც ეთანხმება თანამედროვე მეცნიერების განვითარების ძირითადი ტენდენციებს). ამასთან ფაკულტეტის მართვა უნდა გახდეს გამჭვირვალე - ბიუჯეტის დაგეგმვა (ფაკულტეტის არაერთგვაროვნობის გამო ბიუჯეტის რიგი მუხლები, ისეთები როგორცაა მივლინება, მასალა/რეაქტივები, საექსპედიციო ხარჯები და სხვა, უნდა განისაზღვროს დეპარტამენტების მიხედვით), საკადრო პოლიტიკის განსაზღვრა, სასწავლო კონტიგენტის რაოდენობრივი განსაზღვრა-გადანაწილება, ყველა დონის (როგორც შიდა საუნივერსიტეტო ასევე მის ფარგლებს გარეთ) თანამშრომლობის დაგეგმვა, რომელიც მოითხოვს ფაკულტეტის ადმინისტრაციულ, მატერიალურ-ტექნიკურ, ინფრასტრუქტურულ რესურსებს უნდა ხორციელდებოდეს არა ერთპიროვნულად ან ერთი რომელიმე დეპარტამენტის ინტერესების გათვალისწინებით, არამედ ურთიერთშეთანხმებით ყველა დეპარტამენტს შორის.

ფაკულტეტის სტრუქტურული მოწყობის ერთ-ერთ მოდელად შეიძლება განიხილებოდეს ევროპაში მიღებული ეგრეთწოდებული „საუნივერსიტეტო სკოლების“ სისტემა - დირექტორთა საბჭოს მმართველობით. ამჟამად ფაკულტეტზე არსებული დეპარტამენტების ხელმძღვანელები არ წარმოადგენენ ოფიციალურად რაიმე ადმინისტრაციულ პერსონალს (თსუ-ს მასშტაბით). შესაბამისად მათი ქმედება მხოლოდ არაფორმალური შიდა საფაკულტეტოა. რაც მთავარია, ფაკულტეტის სტრუქტურა არ წარმოადგენს უცვლელ დოგმას. დასაბუთებული და ურთიერთმისაღები პროექტის შემთხვევაში არა თუ შესაძლებელი, არამედ აუცილებელიც შეიძლება გახდეს ფაკულტეტის გარკვეული დეპარტამენტების გარდაქმნა საუნივერსიტეტო ფაკულტეტებად. თუმცა, ამ ეტაპის მისაღწევად ერთი მთავარი წინაპირობა არის უნივერსიტეტში სახელფასო პოლიტიკის რევიზირება უნივერსიტეტის ადმინისტრაციის მხრიდან ყველა ფაკულტეტის ინტერესების გათვალისწინებით.

სასწავლო პროცესის თანამედროვე მეთოდოლოგიური და ტექნოლოგიური უზრუნველყოფა

თსუ-ს სწავლების საუკუნოვანი ტრადიცია გააჩნია. უნივერსიტეტის მიერ შემუშავებული და დანერგულია სწავლების არაერთი მეთოდოლოგია, მაგრამ ფაკულტეტზე სასწავლო რესურსების მატერიალურ-ტექნიკური განახლების არასაკმარისი ტემპი და მოცულობა, ზღუდავს სწავლების ისეთი თანამედროვე მეთოდების დანერგვა-განვითარებას, როგორცაა: ინტერაქტიული ტექნოლოგიები, სიტუაციური ამოცანების გამოყენება, საქმიანი თამაშები (განსაკუთრებით დარგთაშორისი), პრობლემური ლექციები, „მონოლოგი-დიალოგი“, ელექტრონული და დისტანციური სწავლება, რომელთა არსებობაც წარმოუდგენელია საგანმანათლებლო-სამეცნიერო რესურსების შექმნა/წვდომის უზრუნველყოფის, ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამართული ინფრასტრუქტურის და პედაგოგთა კვალიფიკაციის ამაღლების გარეშე. ფაკულტეტზე არსებული რესურსებით გარკვეულწილად შესაძლებელია ძირითადად ყველა სასწავლო მასალების ელექტრონული რესურსების უზრუნველყოფა დისტანციური სწავლების ტექნოლოგიების რესურსის სრულფასოვანი გამოყენებით, მაგრამ კვლავ პრობლემად რჩება ექსპერიმენტალური დარგების (ფიზიკა, ქიმია, ბიოლოგია, ელექტრონიკა, ნაწილობრივ კომპიუტერული მეცნიერება) ხელსაწყოებით და მასალა-რეაქტივებით უზრუნველყოფა თუ ფაკულტეტი არ იბრძოლებს სახელმწიფო დონეზე საბაზო დაფინანსების მიღებისთვის. პრობლემურია ლიცენზირებული პროგრამული უზრუნველყოფა, რომელიც აუცილებელია ფაკულტეტის ყველა დეპარტამენტის მიერ სრულყოფილი სასწავლო და სამეცნიერო საქმიანობისათვის.

მნიშვნელოვანია დედამიწის შემსწავლელი მეცნიერებების შეტანა პროგრამული დაფინანსების ნუსხაში, რაზეც არაერთი წელია იბრძვის ფაკულტეტი. ეს მიმართულება აერთიანებს საქართველოსთვის სტრატეგიული მნიშვნელობის დარგებს, რომელთა არსებობაც კითხვის ნიშნის ქვეშ დგრბა, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ აკრედიტირებული სახელმწიფო და კერძო უმაღლესი სასწავლებლების სიმრავლის მიუხედავად, გეორგაფიის და გეოლოგიის სპეციალობა (ბიოლოგიის, ფიზიკის და ქიმიის სპეციალობებთან ერთად), მხოლოდ რამოდენიმე ერთეულია.

ყველასათვის ხელმისაწვდომი ინფორმაციული, მატერიალურ-ტექნიკური და ადმინისტრაციული რესურსები

ობიექტურობა, სამართლიანობა, გამჭვირვალებობა, ეთიკისა და მოვალეობის პრინციპების დაცვა, დემოკრატია, ჰუმანიზმი, საჯაროობა - ეს ის ღირებულებებია, რომელსაც უნდა იცავდეს ლიდერი უნივერსიტეტი და მისი ერთ-ერთი წამყვანი ფაკულტეტი - ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტი. ამოსავალი წერტილი ყოველივე ამის უზრუნველსაყოფად არის ყველასათვის ხელმისაწვდომი ინფორმაციული, მატერიალურ-ტექნიკური და ადმინისტრაციული რესურსები. აუცილებელია ფაკულტეტის ცხოვრებაში ყოველი სტუდენტისა და თანამშრომლის ჩართულობის უზრუნველყოფა. რაც მოითხოვს:

- ინფორმაციულ-ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის გამართვას, რამაც უნდა უზრუნველყოს ინფორმირებულობა როგორც შიდა საფაკულტეტო, ისე გარე დონეზე (ფაკულტეტის დონის შესაბამისი ვებ-გვერდის და ინტრანეტის შექმნა-ფუნქციონირება);
- საფაკულტეტო რესურსების სრულყოფილ გამოყენებას საფაკულტეტო საქმიანობაში - სტუდენტური და პედაგოგიურ-სამეცნიერო პოტენციალის ათვისება (არ უნდა ვეძებდეთ სამუშაოს შემსრულებელს თსუ-ს გარეთ, როდესაც არსებობს მარალკვალიფიციური კადრი უნივერსიტეტს შიგნით);
- უნივერსიტეტის ტერიტორიის გარეთ არსებული საფაკულტეტო ინფრასტრუქტურული რესურსების აღდგენა/განახლებას და სასწავლო-სამეცნიერო საქმიანობაში მაქსიმალურ ჩართვას (ამ მიზნით შესაძლებელია განათლებისა და მეცნიერებათა სამინისტროს

ინფრასტრუქტურული გრანტის ან/და ფაკულტეტის კურსდამთავრებულთა სპონსორული მხარდაჭერის მოძიება);

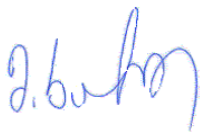
- სტუდენტური თვითმმართველობის ან/და სტუდენტური კლუბების რესურსების გამოყენების ხელშეწყობას სტუდენტისათვის და ფაკულტეტის ცხოვრებაში ყოველი მათგანის ჩართულობის მაქსიმალურ უზრუნველყოფას;
- კვალიფიკაციის ამაღლებისა და მოტივაციის გაზრდისათვის აუცილებელი მექანიზმების შემუშავება და დანერგვა (შრომის ანაზრაურების მექანიზმის შემუშავება შესრულებული სამუშაოს ხარისხის, მოცულობის და მნიშვნელობის გათვალისწინებით);
- ფაკულტეტის თანამშრომლების მიერ არსებული რესურსებით საქართველოს კანონმდებლობით ნებადართული სხვადასხვა საქმიანობის მხარდაჭერას, რომელიც ხელს შეუწყობს თანამშრომელთა პროფესიული დონის ამაღლებას, პრაქტიკული ტიპის სამუშაოში სტუდენტთა ჩართულობას და მატერიალურ წახალისებას;
- უნივერსიტეტს გარეთ მოღვაწე ფაკულტეტის კურსდამთავრებულთა „რესურსების“ გამოყენებას.

სახელმწიფო დონეზე საბაზო დაფინანსების მიღება ერთ დღეში გადასაწყვეტი საკითხი არ არის. ამიტომ აუცილებელია მოვიძიოთ სხვა რესურსები. პირველ რიგში, ეს რესურსი უნდა ვეძიოთ უნივერსიტეტის ბიუჯეტში.

ფაკულტეტის 2024 წლის ბიუჯეტი 6 787 197 ლარია. სასწავლო პროცესით მიღებული შემოსავალი, უხეში დათვლით, 6 მილიონ ლარზე მეტს შეადგენს. ამას ემატება სხვადასხვა გრანტების ბიუჯეტიდან 5-10% ეგრეთწოდებული საორგანიზაციო უნივერსიტეტისთვის გათვალისწინებული ხარჯები - ამ დათვლით ფაკულტეტი არაა დოტაციური. გარდა ამისა, როგორც აღვნიშნეთ, დიდია ფაკულტეტის წვლილი ინტელექტუალური ფასეულობის სახით (სამეცნიერო სტატიები, მონოგრაფიები, პროექტები და სხვ.), რაც არსებით გავლენას ახდენს თსუ-ს რეიტინგზე. ასე რომ, სახელმწიფო საბაზო დაფინანსების მიღებამდე შესაძლებელია ადმინისტრაციისაგან მოთხოვნილი იქნას დამატებითი დაფინანსება.

ამასთანავე უნდა შევინარჩუნოთ ყველაფერი კარგი და დადებითი, რაც ფაკულტეტის არსებობის მანძილზე შეიქმნა და ჩამოყალიბდა და უნდა გავაკეთოთ ყველაფერი, რომ მივალწიოთ თანამშრომლობის და ურთიერთგაგების კიდევ უფრო მაღალ დონეს.

ყოველივე ზემოთ თქმულის მიღწევა არ ძალუძს ერთ ან რამდენიმე ადამიანს. ამიტომ მნიშვნელოვანია ყოველი თანამშრომლის (განურჩევლად თანამდებობრივი პოზიციისა) და სტუდენტის აქტიური ჩართულობა ფაკულტეტის ცხოვრებაში.

მანანა ხაჩიძე

28.06.2024